

تحلیل پویای تقاضای نهاده‌ی انرژی در صنایع کارخانه‌ای ایران*

علیمراد شریفی^۱ کریم آذربایجانی^۲
ایرج کاظمی^۳ ابوذر شاکری^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۰۶/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۱۱/۱۹

چکیده

تحلیل تقاضای انرژی در صنایع همواره یکی از موضوعات مهم تحقیقات اقتصادی است. این مسأله برای کشورهای در حال توسعه اهمیتی ویژه دارد. در این تحقیق به منظور تحلیل تقاضای نهاده‌ها از مدل‌های پویای نسل سوم استفاده شده تا سرعت تعدیل سرمایه در صنایع کارخانه‌ای نیز مشخص شود. داده‌ها و اطلاعات مورد استفاده شده در این پژوهش مربوط به صنایع کارخانه‌ای ایران بر اساس کدهای دو رقمی طبقه‌بندی بین‌المللی ISIC در سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۶ است. با استفاده از فرم تابعی ترانسلوگ و برآورد پارامترهای آن به روش حداکثر درستنمایی با اطلاعات کامل، این نتیجه گرفته شد که بین سرمایه، الکتریسیته و انرژی رابطه‌ی مکملی برقرار بوده و سرعت تعدیل بسیار پایین است. در سال‌های مورد مطالعه، در صنایع کارخانه‌ای ایران تقاضای حامل‌های انرژی و سرمایه با گسترش فعالیت‌های تولیدی و تغییرات فناورانه افزایش یافته، در حالی که تقاضای نیروی کار کاهش است.

JEL: Q43, L60, L6

واژگان کلیدی: مدل‌های پویای نسل سوم تقاضای نهاده، صنایع کارخانه‌ای ایران، انرژی

* این مقاله از پایان‌نامه‌ی دانشجوی با همین عنوان استخراج شده که از سوی شرکت بهینه‌سازی سوخت حمایت مالی شده است.

۱- استادیار دانشگاه اصفهان، asharifi@istt.org

۲- دانشیار دانشگاه اصفهان، azarbaijani@yahoo.com

۳- استادیار دانشگاه اصفهان، i_kazemi@yahoo.com

۴- کارشناسی ارشد رشته‌ی توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی، aboazar.shakeri@gmail.com

۱- مقدمه

یکی از بخش‌های بسیار مهم هر اقتصادی بخش صنعت است و در اقتصاد کنونی جهان بخش صنعت اصلی‌ترین رکن رشد و توسعه‌ی اقتصادی کشورها به‌شمار می‌آید. صنعت به‌عنوان یکی از ارکان مهم اقتصاد، که توسعه‌ی آن به‌عنوان مهم‌ترین عامل در تحول ساختاری اقتصاد ایران و نیل به اقتصاد بدون اتکا به نفت است، اهمیتی ویژه دارد.

از سویی، در دنیای امروز مدیریت تقاضا تأثیری بسیار مهم در برنامه‌ریزی کشورها دارد و با توجه به این که انرژی از عوامل تأثیرگذار در امنیت اقتصادی کشور ما است؛ مدیریت تقاضای انرژی می‌تواند اهمیتی به‌سزا در تأمین امنیت اقتصادی داشته باشد. اهمیت حیاتی انرژی در اقتصاد کلان کشور و همچنین ضرورت اعمال مدیریت کارآمد در این بخش ایجاب می‌کند تا تقاضای عوامل تولیدی، به‌ویژه انرژی، در بخش صنعت که از ارکان اساسی اقتصاد کشور است، مطالعه شود.

یکی از مسائلی که در تحلیل تقاضای نهاده‌ها بسیار جذاب بوده و به آن توجه می‌شود این است که رابطه‌ی بین انرژی و سرمایه به صورت جانشینی، یا مکملی است. اگر انرژی و سرمایه مکمل باشند، باید برای کاهش تولید گاز CO₂ از هر دو نهاده کم‌تر استفاده کنیم. اگر این دو نهاده جانشین باشند، باقی ماندن در صحنه رقابت برای بنگاه بسیار گران و سخت خواهد بود. در مطالعاتی که با داده‌های سری زمانی انجام شده، این دو نهاده مکمل بوده‌اند در صورتی که در مطالعات با داده‌های ترکیبی این دو نهاده جانشین هستند. داده‌های سری زمانی بازتابنده‌ی روابط در کوتاه‌مدت و داده‌های ترکیبی اثرات بلندمدت را نشان می‌دهند.^۱

بنابراین، با توجه به این که جانشین و یا مکمل بودن دو نهاده‌ی انرژی و سرمایه باعث می‌شود که تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران اقتصادی - مبنی بر افزایش و یا کاهش قیمت انرژی - نتایج متفاوت در برداشته باشد، باید این ارتباط را با روش‌ها و مدل‌های کارآمدی تعیین کرد. از آنجا که مدل‌های ایستا بین دو دوره‌ی کوتاه‌مدت و بلندمدت تفاوتی نمی‌گذارد؛ پس، نمی‌توان به نتایجی که این مدل‌ها به دست می‌دهد تکیه کرد. از این رو، توجه به مدل‌های پویا در زمینه‌ی یافتن رابطه‌ی بین دو نهاده‌ی انرژی و سرمایه امری ضروری به نظر می‌رسد.

تمرکز این پژوهش مدل‌های تقاضای نهاده‌ای است که به‌مسیر تعدیل توجه دارد، مسیری که از تعادل کوتاه‌مدت به سمت تعادل بلندمدت است، بنابراین، هدف این مطالعه به کار بردن مدل‌های پویای تقاضای نهاده برای تحلیل تقاضای انرژی و دیگر نهاده‌ها در صنایع ایران و همچنین، تصریح این مدل‌ها برای تعیین رابطه‌ی بین امکانات جانشینی نهاده‌ها در کوتاه‌مدت و بلندمدت است.

۲- مدل‌های پویای تقاضای نهاده

مدل‌های ایستا به طور ضمنی فرض می‌کنند که تمامی نهاده‌ها به طور آنی به سمت سطح تعادلی بلندمدت‌شان تعدیل می‌شوند. از این‌رو، مدل‌های ایستای تقاضای نهاده نمی‌توانند به درستی رفتار اقتصادی واقعی را نشان دهند. در حقیقت، پذیرفتن محدودیت‌های اقتصادی (همگنی قیمت و تقارن) یا همبستگی پی‌درپی باقی‌مانده‌ها، محدودیت‌هایی به وجود می‌آورد که هر دو به وجود آمدن نشانه‌هایی از ناپویایی است. (مورنا^۱، ۲۰۰۷)

مدل‌های پویای تقاضای نهاده با این هدف معرفی شدند که بتوانیم مشکلات بالا را حل کنیم. مدل‌های پویای نسل اول و دوم از سوی نادری و روزن^۲ (۱۹۶۹) معرفی شدند. لوکاس^۳ (۱۹۶۷) نسل سوم مدل‌های پویای تقاضای نهاده را معرفی کرد، و برای نخستین بار فرایند تعدیل را به صورت تئوری بیان کرد. پس از این، به ویژه در دهه‌ی ۱۹۸۰، مفاهیمی جدید برای مدل‌های تقاضای نهاده نسل دوم و سوم تعریف شد.

مدل‌های نسل اول در اصل مدل‌های تک معادله‌ای هستند که از تعدیل جزئی کویک^۴ استفاده می‌کنند. تأثیر تئوری اقتصاد در این مدل‌ها محدود شده و تعامل با دیگر نهاده‌ها حذف شده است. مدل‌های نسل دوم آشکارا تقاضای نهاده‌های مرتبط به هم را با واکنش تقاضای کوتاه‌مدت بنگاه ادغام می‌کند؛ اما، تأثیر تئوری اقتصاد هنوز محدود است (در تأثیر نهاده‌های اقتصادی در مسیر زمانی تعدیل^۵ از کوتاه‌مدت به بلندمدت به صورت آشکار بیان نشده است). مدل‌های نسل سوم آشکارا شامل بهینه‌سازی پویا می‌شوند و در نتیجه، کشش‌های قیمتی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت را به دست می‌دهد. ویژگی عمده‌ی مدل‌های نسل سوم این است که میزان ظرفیت بهره‌برداری^۶ تعریف شده و به وجود آید.

۲-۱- مدل‌های پویای نسل سوم تقاضای نهاده

ویژگی کلیدی مدل‌های پویای تقاضای نهاده‌ی نسل سوم، معرفی هزینه‌های تعدیل برای نهاده‌های شبه‌ثابت است. ایزنر و استورتز^۷ (۱۹۶۳) برای نخستین بار وقفه‌های تعدیل را بر این اساس که افزایش و انباشت سرمایه سریع‌تر اتفاق می‌افتد، معرفی کردند. لوکاس^۸ (۱۹۶۳) نتایج ایزنر و استورتز را به وضعیت نهاده‌های شبه‌ثابت چندگانه تعمیم داد. در الگوی وی، توابع هزینه‌ی تعدیل متناسب با سرمایه‌گذاری خالص در نهاده‌های شبه‌ثابت تعریف شده‌است.^۹ از سوی دیگر، گولد^{۱۰} (۱۹۶۸) و لوکاس (۱۹۶۷) توابع هزینه‌ی تعدیل را

1- Morena

2- Nadiri and Rosen

3- Lucas

4- Koyck partial adjustment

5- Time path of adjustment

6- Capacity utilization

7- Eisner and Strotz

8- Lucas

۹- توابع هزینه‌ی تعدیل بیان‌کننده‌ی مجموع هزینه‌های خرید و هزینه‌های استقرار نهاده‌های جدید است.

10- Gould

متناسب با سرمایه‌گذاری ناخالص، به عنوان هزینه‌ی جایگزین، تعریف کردند. در نهایت، تریدوی^۱ (۱۹۶۹) هزینه‌های تعدیل را به صورت قیدی که به تابع هزینه افزوده می‌شود، معرفی کرد. هزینه‌ی تعدیل به صورت

سرمایه‌گذاری خالص ($\bar{x}$) وارد تابع تولید (هزینه) می‌شود ($Y = f(x, \bar{x}, v, t)$).

با تعریف فرم تابعی تابع هزینه‌ی متغیر، یک سیستم معادلات تقاضا برای عامل‌های متغیر و شبه‌ثابت به وجود خواهد آمد. در این صورت، کشش‌های قیمتی و تولیدی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت به دست می‌آید، که این کشش‌ها همگی رفتار پویای الگو را مشخص می‌کند.

نخست الگوی تقاضای نهاده را به شکل عمومی بیان کرده؛ سپس، الگوی تقاضای نهاده را با فرم تابعی ترانسلوگ بیان می‌کنیم.

فرض کنیم که صنعت با بازار رقابتی عوامل روبه‌رو است که عوامل متغیر $v = (v_j), j=1, \dots, m$ در قیمت $\bar{w} = (\bar{w}_j)$ خریداری می‌شود و عوامل شبه‌ثابت $x = (x_i), i=1, \dots, n$ در قیمت‌های $\bar{q} = (\bar{q}_i)$ امکان‌ات تولیدی بنگاه در دوره‌ی t با تابع تولید شبه‌مقعر زیر بیان می‌شود:

$$Q(t) = F(v(t), x(t), t) \quad (1)$$

براساس تئوری دوگانگی بین هزینه و تولید، تکنولوژی حداقل کردن هزینه بنگاه را می‌توان با تابع هزینه-ی مقید نرمال شده^۲ به صورت زیر نشان داد:

$$C(t) = \sum_j v_j w_j = G(Q(t), w(t), x(t), t) \quad (2)$$

که $w_j = \frac{\bar{w}_j}{w_1}$ قیمت عامل ژنرمال شده بوسیله‌ی قیمت عامل ۱ است.

تقاضا برای عوامل متغیر، به جز نهاده‌ی اول، بر اساس لم شفارد از تابع هزینه مشتق می‌شود:

$$v_j = \frac{\partial G}{\partial w_j} \quad j = 2, \dots, m \quad (3)$$

در حالی که تقاضا برای اولین نهاده از رابطه‌ی زیر به دست می‌آید:

$$v_1 = G - \sum_{j=2}^m w_j \frac{\partial G}{\partial w_j} \quad (4)$$

ارزش سایه‌ای نرمال شده‌ی i -امین نهاده‌ی شبه‌ثابت، R_i ، به صورت زیر به دست می‌آید:

$$-\frac{\partial G}{\partial x_i} = r_i \quad (5)$$

1- Treadway

2- Normalized restricted cost function

تعدیل موجودی عوامل شبه ثابت هزینه هایی به بنگاه تحمیل می کند. این هزینه ها به دو صورت می تواند باشد: هزینه ی خرید یا سرمایه گذاری و هزینه ی تعدیل. فرض بر این است که هزینه ی تعدیل نهایی تابعی فزاینده از سرمایه گذاری باشد.

همچنین، فرض می کنیم که نهاده ی شبه ثابت x_i با نرخ δ_i مستهلک می شود؛ یعنی، این که به منظور افزایش موجودی به $\dot{x}_i + \delta_i x_i$ واحد موجودی جدید بخرد.

در بلندمدت بنگاه ارزش فعلی مجموع هزینه های عوامل متغیر، هزینه های خرید عوامل شبه ثابت و هزینه های تعدیل را حداقل می کند. در واقع، مسأله ی بهینه سازی که باید حداقل شود، به صورت زیر بیان می شود:

$$L(0) = \int_0^\infty e^{-rt} [G(t) + \sum_i \{q_i(\dot{x}_i + \delta_i x_i) + D_i(\dot{x}_i)\}] dt \quad (6)$$

که r نرخ بهره و q_i قیمت نرمال شده ی i امین نهاده ی شبه ثابت است. می توان این رابطه را به صورت زیر نوشت:

$$L(0) = \sum_i q_i x_i(0) + \int_0^\infty e^{-rt} [G(t) + \sum_i u_i \dot{x}_i + \sum_i D_i(\dot{x}_i)] dt \quad (7)$$

که $u_i = q_i(r + \delta_i)$ هزینه ی فرصت نرمال شده ی i امین نهاده ی شبه ثابت، r نرخ بهره و q_i قیمت نرمال شده ی i امین نهاده ی شبه ثابت است. نخستین عبارت سمت راست رابطه (۷) ارزش اولیه موجودی نهاده ی شبه ثابت بوده و مقداری ثابت است؛ بنابراین، در فرایند بهینه سازی وارد نمی شود. حداقل کردن این رابطه با توجه به متغیر وضعیت x_i و متغیر کنترل $\dot{x}_i$ می تواند با تابع هامیلتون به این صورت بیان شود:

$$H(x, \dot{x}, \lambda, t) = e^{-rt} [G(t) + \sum_i u_i \dot{x}_i + \sum_i D_i(\dot{x}_i)] + \lambda \dot{x}_i \quad (8)$$

مشروط لازم برای حداقل کردن این رابطه عبارت است از:

$$\frac{\partial H}{\partial \dot{x}} = 0 \rightarrow e^{-rt} D_i'(\dot{x}_i) + \lambda = 0, \quad \dot{\lambda} = -\frac{\partial H}{\partial x} = -e^{-rt} G_x - e^{-rt} u_i \quad (9)$$

اگر از قسمت اول رابطه (۹) نسبت به زمان دیفرانسیل گرفته و با قسمت دوم این رابطه ترکیب کنیم، به رابطه ی زیر می رسیم:

$$-\frac{\partial G}{\partial x_i} - u_i - r D_i'(\dot{x}_i) + D_i''(\dot{x}_i) \frac{d \dot{x}_i}{dt} = 0 \quad (10)$$

در وضعیت رشد مداوم (حالت پایا)^۱ داریم: $\frac{d \dot{x}_i}{dt} = 0$ ، بنابراین:

$$-\frac{\partial G}{\partial x_i} - u_i - rD'_i(0) = 0 \quad (11)$$

تقاضای بهینه برای عوامل شبه ثابت از حل این مجموعه معادلات به دست می آید که با x_i^* مشخص شده است. تریدوی^۱ (۱۹۷۴، ۱۹۷۱) نشان داد که این معادلات تقاضا برای عوامل شبه ثابت می تواند برای تعادل بلندمدت در یک سیستم معادلات خطی دیفرانسیلی به صورت زیر تقریب زده شود:

$$\dot{x} = B^*(x^* - x) \quad (12)$$

B^* ماتریس ضرایب تعدیل است.

وقتی تنها یک نهاده‌ی شبه ثابت داشته باشیم، K این ماتریس به صورت زیر در می آید:

$$B^* = \lambda = -1/2 \left(r - \left[r^2 + \frac{4G_{KK}}{D''(0)} \right]^{1/2} \right) \quad (13)$$

λ همان ضریب تعدیل بود که تابعی کاهنده از نرخ تنزیل است.

۳- مروری بر پژوهش‌های پیشین

۳-۱- پژوهش‌های خارجی

مدل‌های پویای نسل سوم در اواخر دهه‌ی ۱۹۶۰، با مطالعات لوکاس، گولد و تریدوی معرفی شدند. پس از این در اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰، برنت، فاس و ویورمن (۱۹۸۰، ۱۹۷۷) این مدل را گسترش دادند. برنت، موریسون و واتکینز (۱۹۸۱) در مطالعه‌ای با عنوان *مدل‌های پویای تقاضای انرژی: برآورد و مقایسه هر سه نسل از مدل‌های پویا را بررسی کردند*. ویژگی برجسته‌ی مدل‌های نسل اول ثابت فرض کردن پارامترهای کارایی و ظرفیت بهینه است که این خود به عنوان نقیصه‌ی این مدل‌ها به شمار می رود. مدل‌های پویای نسل دوم نیز ویژگی‌های جذابی دارند، از جمله:

- ۱- معادلات تقاضای کوتاه مدت برای عوامل متغیر به دست می آید که نه تنها به قیمت آن‌ها بلکه به مقدار نهاده‌ی ثابت در کوتاه مدت نیز بستگی دارد. این روش فرایند عدم تعادلی به هم وابسته را مشخص می کند.
- ۲- معادلات تقاضای بلندمدت برای عوامل متغیر و ثابت به دست می آیند.
- ۳- با استفاده از تابع هزینه‌ی متغیر مقید کوتاه مدت می توان به لحاظ اقتصادی اندازه‌ی معناداری از ظرفیت بهینه به دست آورد.

با وجود این ویژگی‌ها، مدل نسل دوم نقایصی دارد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- در یک زمان مشخص به وضوح نمی‌توان گفت که کدام عامل متغیر و کدام یک ثابت است.
 ۲- با وجود این که کشش‌های قیمتی در کوتاه‌مدت و بلندمدت به دست می‌آید، نمی‌توان بازه‌ی زمانی مشخصی بین کوتاه‌مدت و بلندمدت تعریف کرد؛ مسیر تعدیل از کوتاه‌مدت به سمت بلندمدت تعریف نمی‌شود.

در نهایت، مدل‌های نسل سوم را بررسی کردند. ویژگی بارز این مدل‌ها در معرفی نهاده‌ی شبه ثابت نهفته است؛ نهاده‌ای که در کوتاه‌مدت ثابت بوده، ولی در بلندمدت متغیر در نظر گرفته می‌شود. از دیگر ویژگی این مدل معرفی تابع هزینه‌ی تعدیل برای عوامل شبه ثابت است؛ که می‌توان آن‌ها را به دو صورت درونی و یا بیرونی در نظر گرفت.

والفریدسون^۱ (۱۹۸۷)، در پژوهشی با عنوان به کارگیری مدل‌های پویای تقاضای نهاده در صنایع سوئد به تحلیل تقاضای انرژی با استفاده از مدل‌های پویای تقاضای نهاده پرداخته و نیز رابطه‌ی بین جانشینی نهاده‌ها در کوتاه‌مدت و بلندمدت را تعیین کرده است. وی با استفاده از تابع هزینه‌ی درجه ۲ به این نتیجه رسید که نرخ تعدیل برآورد شده‌ی موجودی سرمایه برای همه‌ی صنایع به طور معنی داری کم‌تر از واحد است (۰/۲)، و این نشان‌دهنده‌ی تعدیل به نسبت کند شوک‌های قیمت انرژی است. همچنین، جانشینی یا مکملی بین سرمایه، الکتریسته و سوخت‌ها به نسبت اندک است در حالی که کشش‌های قیمتی کوتاه‌مدت و بلندمدت این نهاده‌ها یکسان هستند و این به بدین معنی می‌باشد که جانشینی انرژی یک پدیده‌ی کوتاه‌مدت است. کشش‌های تولیدی کوتاه‌مدت برآورد شده، به ویژه برای نیروی کار و حامل‌های سوخت، همانند بلندمدت است.

لی و همکاران^۲ (۱۹۹۴)، در پژوهشی ساختار تولید صنایع کارخانه‌ای سه کشور کره، ژاپن و تایوان را با استفاده از مدل‌های تقاضای نهاده‌ی به هم وابسته (پویای نسل سوم) تحلیل و مقایسه کرده‌اند. همچنین، ویژگی‌های بازار عوامل این سه کشور را با اندازه‌گیری کشش‌های قیمتی و تولیدی و سرعت تعدیل عوامل شبه ثابت (سرمایه و نیروی کار ماهر) به سمت تعادل بلندمدت‌شان بررسی و تحلیل کرده‌اند. آن‌ها مانند ندیری و پروچا (۱۹۸۵) و پروچا و ندیری (۱۹۸۶) از فرم درجه دو تابع هزینه با هزینه‌های تعدیل درونی بهره گرفتند.

برای برآورد ضرایب معادلات تقاضای عوامل متغیر و شبه ثابت از روش حداکثر درستنمایی با اطلاعات کامل^۳ استفاده کرده‌اند. مهم‌ترین نتایجی که به دست آورده‌اند، عبارت است از:

۱- ضرایب تعدیل متقاطع در هر سه کشور منفی به دست آمده است. اگر برای سرمایه‌ی مازاد تقاضا وجود داشته باشد، تعدیل نیروی کار ماهر به کندی صورت می‌گیرد و برعکس.

1- Bo Walfridson

2- Y. J. Lee., H. S. Nah & D. S. Lee.

3- FIML

۲- در کوتاه‌مدت و حتی در میان‌مدت، تنها بازار نیروی کار غیرماهر کشور کره کشش‌های تولیدی پرکششی داشته است.

۳- برای کشش‌های قیمتی خودی و متقاطع بین عوامل، در سه کشور نتایج متفاوتی به دست آورده‌اند. به هر حال، در هر سه کشور سرمایه و نیروی کار ماهر مکمل و مواد خام و نیروی کار ماهر جانشین یکدیگراند.

ندیری و پروچا^۱ (۱۹۹۹) در پژوهشی با عنوان *مدل‌های پویای تقاضای نهاده و تحلیل بهره‌وری* با استفاده از مدل‌های تقاضای نهاده‌ی به هم وابسته به بررسی و تحلیل ساختار تولید، تقاضای عوامل متغیر و شبه‌ثابت و بهره‌وری پرداخته‌اند. آن‌ها توانستند با به کار بردن این مدل‌ها که بین عوامل شبه‌ثابت و متغیر به دلیل وجود هزینه‌های تعدیل تفاوت می‌گذارند، در دوره‌های زمانی مختلف تقاضای عوامل تولید و رشد بهره‌وری را برآورد کنند. همچنین، این مدل امکان بررسی روابط جانشینی بین عوامل را در سه دوره‌ی زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت به آن‌ها داد. برخی از یافته‌های آن‌ها عبارت بود از:

۱- ضرایب تعدیل معنی داری به دست آوردند، ضریب تعدیل موجودی سرمایه‌ی فیزیکی $0/2$ و سرمایه تحقیق و توسعه $0/15$ بود. هزینه‌ی تعدیل هر کدام از انواع سرمایه، 15% کل سرمایه‌گذاری ناخالص را تشکیل می‌داد.

۲- کشش‌های تولیدی به دست آمده نشان می‌دهند که عوامل متغیر تولید در کوتاه‌مدت، نیروی کار و مواد خام به شدت به تغییرات سطح تولید حساس است. کشش‌های تولیدی عوامل شبه‌ثابت، موجودی سرمایه و R&D، در کوتاه‌مدت کوچک بوده و در طول زمان افزایش می‌یابد. کشش‌های قیمتی خودی، مطابق انتظار، همگی منفی بوده و کشش‌های قیمتی متقاطع نسبت به این که نرخ استهلاک درون‌زا باشد یا نباشد، حساس است.

آرنبرگ و بیورنر^۲ (۲۰۰۷)، در مطالعه‌ای با عنوان *جانشینی بین انرژی، سرمایه و نیروی کار در کارگاه‌های صنعتی: تحلیل داده‌های تابلویی* مدل‌های تقاضای نهاده را با استفاده از تصریح توابع هزینه به صورت ترانسلوگ^۳ و لاجیت خطی^۴ برآورد کرده‌اند. برق، سرمایه‌ی ماشینی، نیروی کار و دیگر اشکال انرژی (که به‌طور عمده متشکل از سوخت نفتی و گاز طبیعی است) نهاده‌های تولیدی انعطاف‌پذیر استفاده شده در این تحقیق است. معادلات را به دو روش برش‌های مقطعی (برای قابل مقایسه بودن با مطالعات پیشین) و داده‌های تابلویی با اثرات ثابت برآورد شده و کشش‌های جزئی متقاطع و قیمتی نهاده‌ها را محاسبه کرده‌اند.

1- Nadiri and Prucha

2- Arenberg, S. & T.B.Bjørner

3- Translog

4- Linear Logit

جدول ۱: کشش های قیمتی و متقاطع به دست آمده از مدل ترانسلوگ در مطالعه ی بیورنر و آرنبرگ

P ₄	P ₃	P ₂	P ₁	
-۰/۲۰۳	۰/۳۷۵	۰/۰۴۲	-۰/۲۱۴	برق (۱)
-۰/۲۴۲	۰/۶۲۸	-۰/۰۴۵	۰/۰۶۳	دیگر حامل های انرژی (۲)
۰/۰۵۷	۰/۰۸۲	۰/۰۱۳	۰/۰۱۱	نیروی کار (۳)
-۰/۴۵۳	۰/۵۶۳	-۰/۰۴۹	-۰/۰۶۱	ماشین آلات (۴)

منبع: یافته های پژوهش

جدول ۲: کشش های قیمتی و متقاطع به دست آمده از مدل لاجیت خطی در مطالعه ی بیورنر و آرنبرگ

P ₄	P ₃	P ₂	P ₁	
-۰/۰۷۵	۰/۲۴۶	۰/۰۱۷	-۰/۱۸۹	برق (۱)
-۰/۰۸۴	۰/۲۹۱	-۰/۰۲۳۳	۰/۰۲۶	دیگر حامل های انرژی (۲)
۰/۰۳۸	۰/۰۵۲	۰/۰۰۶	۰/۰۰۸	نیروی کار (۳)
-۰/۳۳۵	۰/۳۷۴	-۰/۰۱۷	-۰/۰۲۳	ماشین آلات (۴)

منبع: یافته های پژوهش

با توجه به جداول بالا با وجود کشش های قیمتی و متقاطع به دست آمده در حالت تابع ترانسلوگ همگی بزرگ تر از حالت تابع لاجیت خطی هستند، نتایج آن ها حاکی از محدود بودن جانشینی بین نهاده های برق و دیگر انرژی هاست؛ و نیز، هم برق و هم دیگر انرژی ها با سرمایه مکمل است.

۳-۲- مطالعات داخلی

تا کنون، در کشور مطالعه ای که موضوع پژوهش حاضر را پوشش دهد، انجام نشده است. در اینجا به چند مطالعه که در راستای برآورد توابع تقاضای نهاده ها در صنایع کارخانه ای ایران است، اشاره می شود. حیدری (۱۳۸۵)، در مقاله ای با عنوان تخمین توابع تقاضای کوتاه مدت و بلندمدت عوامل تولید در بخش صنعت/ایران با استفاده از نوعی تابع هزینه با عنوان تابع هزینه ی تعمیم یافته لئونتیف، توابع هزینه، تقاضا برای نهاده های تولیدی در کوتاه مدت و بلندمدت را به روش رگرسیون سیستم معادلات به ظاهر نامرتبط^۱ برآورد کرده است. توابع تقاضا در کوتاه مدت برحسب قیمت نهاده های متغیر و قیمت و مقدار نهاده ی شبه ثابت و

1- Seemingly Unrelated of Regression (SUR)

سطح تولید بیان شده؛ ولی، در بلندمدت برحسب قیمت تمامی نهاده‌ها تعریف شده است. در کوتاه مدت انرژی و نیروی کار، نهاده‌های متغیر و سرمایه‌ی نهاده‌ی شبه ثابت و در بلندمدت تمامی نهاده‌ها متغیر در نظر گرفته شده‌است.

کشش‌های متقاطع برآورد شده نشان می‌دهد که میان نهاده‌ی انرژی و هر کدام از دو نهاده‌ی دیگر (نیروی کار و سرمایه)، امکان جایگزینی به نسبت محدودی وجود دارد. بنابراین، افزایش در قیمت هر کدام از نهاده‌ها، بر هزینه‌های تولید کوتاه مدت و بلندمدت در صنایع بزرگ ایران به صورت پایدار می‌افزاید. این موضوع در ارتباط با مصرف نهاده‌ی انرژی، بیانگر ضرورت تلاش برای صرفه جویی و بهبود بهره‌وری این نهاده به وسیله‌ی ابزارها و سیاست‌های غیرقیمتی، از جمله بهبود کیفیت تجهیزات مصرف کننده‌ی انرژی و ممیزی انرژی در بخش صنعت است.

رنجبر فلاح (۱۳۷۹) در رساله‌ی دکترای خود با عنوان *الگوی جامع تقاضای انرژی در ایران* به بررسی تقاضای انرژی در تک تک بخش‌های اقتصادی و نیز کل کشور پرداخته است. الگوی نظری استخراج و برآورد سیستمی تقاضای انرژی به صورت دو مرحله‌ی است که در مرحله‌ی اول تقاضای انرژی در کنار دیگر عوامل تولید چون سرمایه، نیروی کار و مواد اولیه به عنوان یک تابع تقاضای مشتقه از تابع هزینه‌ی ترانسلوگ استخراج شده و در مرحله‌ی دوم مخارج مربوط به انرژی، به مخارج بر اجزای آن از قبیل فراورده‌های نفتی، گاز طبیعی و برق تفکیک شده است. وی برای برآورد مدل از داده‌های کلی مربوط به بخش صنعت برای دوره‌ی (۱۳۷۶-۱۳۶۷)، استفاده کرده و برای رفع مشکل درجه آزادی مدل، اطلاعات سالانه را با استفاده از روش‌های خاص آماری به اطلاعات فصلی تبدیل کرده است. نتایج به دست آمده از این تحقیق به کشش ناپذیری تقاضای حامل‌های انرژی در بخش‌های مختلف اقتصادی کشور دلالت دارد که وی آن را به دلایل ساختاری و عدم انعطاف پذیری و چسبندگی‌های تکنولوژیکی مرتبط دانسته است. وی در نهایت، نتیجه‌گیری کرده است که اگر هدف از افزایش قیمت‌های انرژی، افزایش درآمدهای دولت باشد؛ این امر به خوبی محقق خواهد شد، ولی اگر هدف ایجاد صرفه جویی و تقلیل مصرف انرژی باشد، این امر به سهولت امکان پذیر نخواهد شد.

۴- الگو بر اساس تابع هزینه‌ی ترانسلوگ

در این قسمت سعی بر آن شده است تا مدل‌های پویای نسل سوم تقاضای نهاده برای فرم تابعی ترانسلوگ استخراج شود. مزیت این فرم تابعی در این است که فرض می‌شود بازگشت به مقیاس ثابت وجود دارد. این فرض ما را قادر می‌سازد تا بتوانیم این آزمون را انجام دهیم که آیا کشش‌های تولیدی به طور معنی داری متفاوت از یک هستند یا خیر.

در اینجا با مدل هزینه‌ی تعدیل بیرونی^۱ تابع تقاضای نهاده‌های متغیر و شبه ثابت را استخراج خواهیم کرد. تابع تقاضای نهاده‌های متغیر و قیمت سایه‌ای نهاده‌ی شبه ثابت را با استفاده از لم شفارد از تابع هزینه‌ی مقید به دست می آوریم. فرض می کنیم تابع تولید را به این صورت داریم:

$$Q = f(K, L, E, F, t) \quad (14)$$

که Q تولید، K موجودی سرمایه، L نیروی کار، E الکتریسته، F انرژی و t پیشرفت فنی (زمان) است. قیمت نهاده‌ها که با قیمت نیروی کار تعدیل شده است، P_K ، P_E و P_F می باشد. با استفاده از تئوری دوگان، در کوتاه مدت تابع هزینه‌ی مقید را می توان از تابع تولید استخراج کرد:

$$C = G(Q, K, P_E, P_F, t) \quad (15)$$

قیمت نهاده‌ها، موجودی سرمایه و تولید به صورت برونزا تعیین می شود. هزینه‌ی تعدیل، بیرونی بوده و فرض می شود که تابعی درجه ۲ از سرمایه گذاری خالص (تغییر موجودی سرمایه) $\dot{K}$ است:

$$D(\dot{K}) = \frac{1}{2} \delta_{kk} \dot{K}^2 \quad (16)$$

حال، فرض می کنیم تابع هزینه‌ی مقید نرمال شده ترانسلوگ^۲ را به صورت زیر داریم:

$$\begin{aligned} \ln G = & a_0 + a_T t + (a_Q + a_{QT} t) \ln Q + (a_K + a_{KT} t) \ln K + \\ & \sum (a_i + a_{iT} t) \ln P_i + \sum \beta_{Qi} \ln Q \ln P_i + \sum \beta_{Ki} \ln K \ln P_i + \\ & \frac{1}{2} \sum \sum \beta_{ij} \ln P_i \ln P_j + \frac{1}{2} \beta_{QQ} (\ln Q)^2 + \frac{1}{2} \beta_{KK} (\ln K)^2 + \beta_{KQ} \ln K \ln Q \end{aligned} \quad (17)$$

که $i, j \in (E, F)$ است.

تابع هزینه ترانسلوگ در بلندمدت محدود به بازگشت به سرمایه‌ی ثابت است. بنابراین، هنگام برآورد این تابع همراه معادلات تقاضای نهاده‌ها باید قیدهای زیر را اعمال کنیم:

$$\begin{aligned} a_Q + a_K &= 1 \\ a_{QT} + a_{KT} &= 0 \\ \beta_{KQ} + \beta_{KK} &= 0 \\ \beta_{QQ} + \beta_{KQ} &= 0 \\ \beta_{QE} + \beta_{KE} &= 0 \\ \beta_{QF} + \beta_{KF} &= 0 \end{aligned}$$

معادلات سهم هزینه‌ی نهاده‌های متغیر، با مشتق گیری از تابع هزینه‌ی مقید نسبت به قیمت نهاده‌ها (به صورت لگاریتمی) به دست می آید.

$$S_F = \frac{\partial \ln G}{\partial \ln P_F} = a_F + a_{FT} t + \sum \beta_{Fi} \ln P_i + \beta_{KF} \ln K + \beta_{QF} \ln Q \quad (18)$$

$$S_E = \frac{\partial \ln G}{\partial \ln P_E} = a_E + a_{ET} t + \sum \beta_{Ei} \ln P_i + \beta_{KE} \ln K + \beta_{QE} \ln Q \quad (19)$$

1- External Costs-of-adjustment Model

2- Berndt and Hesse (1986) and Walfridson, B., (1987)

$$S_L = 1 - S_E - S_F \quad (20)$$

با توجه به رابطه‌ی $s_i = \frac{\partial \ln G}{\partial \ln P_i} = \frac{\partial G}{\partial P_i} \frac{P_i}{G}$ ، این معادلات سهم قابل تبدیل به معادلات تقاضای نهاده‌های متغیر است:

$$F = S_F \frac{G}{P_F} \quad (21)$$

$$E = S_E \frac{G}{P_E} \quad (22)$$

قیمت سایه‌ای سرمایه‌ی افزایش در هزینه‌های متغیر به ازای یک واحد افزایش در موجودی سرمایه است:

$$r_K = -\frac{\partial G}{\partial K} \quad (23)$$

اگر این رابطه را در نسبت K/G ضرب کنیم، سهم سایه‌ای هزینه‌ای سرمایه به دست می‌آید:

$$r_K \frac{K}{G} = S_K = -\frac{\partial G}{\partial K} \frac{K}{G} = -\frac{\partial \ln G}{\partial \ln K} = -(a_K + a_{KT}t + \sum \beta_{Ki} \ln P_i + \beta_{KK} \ln K + \beta_{KQ} \ln Q) \quad (24)$$

با فرض این که قیمت گذاری بر اساس هزینه‌ی نهایی است، این سهم سایه‌ای هزینه‌ی سرمایه برابر با سهم واقعی هزینه‌ی سرمایه خواهد بود؛ بنابراین، ما می‌توانیم آن را همراه معادلات تقاضای نهاده‌های متغیر برآورد کنیم.

برای به دست آوردن معادله‌ی موجودی سرمایه‌ی بهینه در بلندمدت^۱ رابطه‌ی بالا را برای K^* مرتب می‌کنیم:

$$K^* = -(G^*/u_K)(a_K + a_{KT}t + \sum \beta_{Ki} \ln P_i + \beta_{KK} \ln K^* + \beta_{KQ} \ln Q^*) \quad (25)$$

فرض می‌کنیم که قیمت مورد انتظار نهاده‌های نرمال شده با قیمت واقعی نهاده‌ها برابر باشد در حالی که تولید مورد انتظار در زمان t ، Q^* ، برابر است با سطح تولید در زمان $t+1$ و هزینه‌ی کل برابر است با مجموع هزینه‌های چهار نهاده‌ی نیروی کار، الکتریسته، انرژی و موجودی سرمایه.

حال، فرض می‌کنیم که سرمایه‌گذاری خالص $\dot{K}$ ، برابر است با تغییر در موجودی سرمایه:

$$\dot{K} = \Delta K = K_t - K_{t-1} \quad (26)$$

اگر انباشت سرمایه را با فرایند تعدیل بیان شده در رابطه‌ی (۱۲) نشان دهیم:

$$\Delta K = \lambda(K_t^* - K_{t-1}) \quad (27)$$

در این رابطه λ ضریب تعدیل است که برای تابع هزینه‌ی ترانسلوگ به صورت زیر به دست می‌آید:

$$\lambda = -1/2 \left(r - \left[r^2 + \frac{4G_{KK}}{D''(0)} \right]^{-1/2} \right) = -\frac{1}{2} \left(r - \left(r^2 + \frac{4G_{KK}(-\beta_{KK} + S_K)}{\delta_{KK}} \right)^{-1/2} \right) \quad (28)$$

با ترکیب دو رابطه‌ی (۲۶) و (۲۷) به معادله‌ی موجودی سرمایه می‌رسیم:

$$K_t = \lambda K_t^* + (1 - \lambda)K_{t-1} \quad (29)$$

۱- در بلند مدت متغیرها با ستاره مشخص می‌شوند. قیمت سایه‌ای سرمایه در بلندمدت با هزینه‌ی فرصت سرمایه برابر است ($\Gamma_K^* = u_K$).

این معادله همراه با معادلات تقاضا برای الکتریسته، انرژی، تابع هزینه و سهم سرمایه سیستم معادلاتی را تشکیل می دهد که باید هم زمان برآورد شود.

۴-۱- کشش های مربوط به تقاضای عوامل

در این بخش کشش های مربوط به حامل های انرژی را به دست می آوریم. کشش های بقیه عوامل به طور مشابه به دست می آید.

کشش های کوتاه مدت:

کشش های جانشینی:

$$\epsilon_{FF}^S = \beta_{FF}/S_F + S_F - 1 \quad (30)$$

کشش های تولیدی:

$$\epsilon_{FQ}^S = \frac{\partial F}{\partial Q} Q/F = \beta_{QF}/S_F \quad (31)$$

کشش های میان مدت:

کشش های جانشینی:

$$\epsilon_{FF}^M = \epsilon_{FF}^S + \frac{\partial F}{\partial K} \lambda \frac{\partial K}{\partial P_F} P_F/F = \epsilon_{FF}^S - \beta_{KF} \lambda \left(S_K - 1 + \beta_{KF}/S_K S_F \right) \quad (32)$$

$$\epsilon_{KK}^M = \lambda \frac{\partial K}{\partial P_K} P_K/K = \lambda (S_K - 1) \quad (33)$$

$$\epsilon_{KF}^M = \lambda \frac{\partial K}{\partial P_F} P_F/K = \lambda \left(S_F (S_K - 1) - \beta_{KF}/S_K \right) \quad (34)$$

کشش های تولیدی:

$$\epsilon_{FQ}^M = \epsilon_{FQ}^S + \frac{\partial F}{\partial K} \lambda \frac{\partial K}{\partial Q} Q/F = \epsilon_{FQ}^S - \frac{\lambda \beta_{KQ} \beta_{KF}}{S_K S_F} \quad (35)$$

$$\epsilon_{KQ}^M = \lambda \frac{\partial K}{\partial Q} Q/K = \frac{\lambda \beta_{KQ}}{S_K} \quad (36)$$

کشش های پیشرفت فنی (زمان):

$$\epsilon_{Ft}^S = \frac{\partial F}{\partial t} 1/F = \alpha_{Ft}/S_F \quad (37)$$

$$\epsilon_{Ft}^M = \epsilon_{Ft}^S + \frac{\partial F}{\partial K} \lambda \frac{\partial K}{\partial t} 1/F = \epsilon_{Ft}^S - \frac{\lambda \alpha_{Kt} \beta_{KF}}{S_K S_F} \quad (38)$$

کشش های بلندمدت:

این کشش ها با برابر ۱ قرار دادن λ در کشش های میان مدت به دست می آیند.

۵- برآورد پارامترهای مدل

برای برآورد مدل یک راه اینست که از برآورد کننده‌های به ظاهر نامرتبط زلنر که به اختصار ZEF^1 نامیده می‌شود استفاده شود. حتی، اگر قیود بین معادلات هم نادیده گرفته شود باز هم به خاطر ارتباط هم‌زمان^۲ بین اجزای اخلاخل معادلات باید گفت که ماتریس کواریانس اجزای اخلاخل غیر قطری است. زلنر (۱۹۶۲) در روش پیشنهادی خود امکان همبستگی غیر صفر بین اجزای اخلاخل معادلات را در نظر گرفته است و بنابراین، می‌توان انتظار داشت که برآورد کننده‌های سیستمی ZEF برآوردهای متفاوتی را در مقایسه با کاربرد روش برآورد OLS برای تک تک معادلات به دست می‌دهند.

در حقیقت، برآورد کننده‌ها ZEF ابتدا برای به دست آوردن برآورد مناسبی از ماتریس کواریانس اجزای اخلاخل Ω از برآوردهای OLS کلیه معادلات استفاده می‌کند. سپس، با در نظر گرفتن این ماتریس Ω ی به دست آمده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) برای برآورد پارامترهای مجموعه معادلات که به صورت مناسب با هم ادغام شده‌اند، استفاده می‌کند. در ادامه، می‌توان ماتریس کواریانس اجزای اخلاخل را با توجه به برآوردهای GLS به دست آمده، به دست آورد و دوباره از آن برای تکرار فرایند برآورد زلنر استفاده کرد. با تکرار این فرایند تغییر در پارامترها و Ω ی برآورد شده کوچک و کوچک‌تر می‌شود. این روش تخمینی تکراری کارای زلنر $IZEF$ نامیده می‌شود. البته، اگر بتوان قیود تقارن در بین معادلات را در برآورد $IZEF$ مد نظر قرار داد می‌توان برآورد کاراتری از پارامترها را نیز به دست آورد. کمنتا و گیلبرت^۳ و درایمز^۴ نشان داده‌اند که تکرار کردن روش برآورد زلنر تا رسیدن به همگرایی برآوردهای حداکثر درست‌نمایی از پارامترها را به دست می‌دهند. تکرار کردن فرایند زلنر یک روش محاسباتی^۵ کارا برای به دست آوردن برآوردهای حداکثر درست‌نمای است و در این پژوهش نیز از این روش استفاده شده است.

۵-۱- انتخاب بین برآورد الگوها با داده‌های تابلویی

از آنجا، که در این پژوهش با سیستم معادلات به جای تک معادله روبرو هستیم؛ بنابراین، R^2 های به دست آمده برای تابع هزینه ملاک خوبی برای برازش و قدرت توضیح دهندگی مدل نسبت. در برآورد سیستمی بهترین معیار برای اندازه‌گیری قدرت توضیح دهندگی الگو و خوبی برازش استفاده از لگاریتم درست‌نمایی سیستم معادلات برآورد شده است. بنابراین، برای انتخاب روش برآورد الگو از آزمون نسبت درست‌نمایی^۶ استفاده می‌گردد.

1- Zellner Efficient Function

2 - Contemporaneously Correlation

3- Kmenta & Gilbert

4- Dhrymes (1970)

5- Computationally

6- Likelihood Ratio Test

برای محاسبه‌ی آزمون نسبت درستنمایی (LR) ابتدا الگو به صورت اثرات ثابت با روش حداکثر درستنمایی با اطلاعات کامل^۱ برآورد شده و سپس، به صورت pooling با روش حداکثر درستنمایی برآورد می‌شود. اگر مقادیر حداکثر کننده‌ی توابع لگاریتم درستنمایی الگوها به ترتیب با L_0 و L_1 نشان داده شود، آنگاه آماره‌ی آزمون نسبت درستنمایی به صورت زیر به دست می‌آید:

$$LR = -2 (\ln L_0 - \ln L_1) \quad (39)$$

آماره‌ی نسبت درستنمایی به صورت مجانبی طبق توزیع کای دو با درجه‌ی آزادی برابر با تفاوت تعداد پارامترهای برآورد شده در الگوهای اثرات ثابت و pooling توزیع شده است.

فرض صفر این آزمون نبود اثرات فردی برای مقاطع (برآورد الگو به صورت داده‌های ترکیبی (pooling)) است. اگر آماره آزمون محاسبه شده، از مقادیر بحرانی جدول با درجه‌ی آزادی‌های مربوط بزرگ‌تر باشد، فرض صفر رد می‌شود؛ بنابراین الگو باید به صورت داده‌های تابلویی برآورد گردد.

وقتی، با سیستم معادلات روبه‌رو هستیم، برای انتخاب بین دو سیستم مقید و نامقید (و حتی دو سیستم معادلات مقید و کم‌تر مقید شده)^۲ بهترین آزمون، آزمون نسبت درستنمایی است. (والفردسون^۳، ۱۹۸۷) فرض صفر آزمون نسبت درستنمایی همیشه بر مبنای سیستم معادلات نامقید و یا کم‌تر مقید شده است و اگر رد شود به این معنی است که برآورد الگوی سیستم معادلات مقید مناسب تشخیص داده شده است.

۶- داده‌ها

داده‌ها و اطلاعات استفاده شده در این تحقیق، اطلاعات مربوط به صنایع ۱۰ نفر کارکن به بالا بر طبق کدهای دورقمی طبقه‌بندی بین‌المللی ISIC است.

آمار و اطلاعات استفاده شده در این پژوهش از مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و ترازنامه‌ی انرژی سال ۱۳۸۶، استخراج شده است.

با توجه به این که اطلاعات موجودی سرمایه در ایران منتشر نمی‌شود، از روش زراء نزاد و انصاری (۱۳۸۶) به منظور به دست آوردن موجودی سرمایه استفاده شده است. در این روش تابع سرمایه گذاری ناخالص به صورت زیر در نظر گرفته می‌شود:

$$I_t = I e^{\lambda t} \quad (40)$$

که در این رابطه I_t سرمایه گذاری ناخالص انجام شده در زمان t ، I سرمایه گذاری در سال پایه (۱۳۷۴) و λ نرخ رشد سرمایه گذاری است. موجودی سرمایه در سال پایه عبارتست از:

1- Full Information Maximum Likelihood

2- Restricted and Less Restricted

3- Walfridson

$$K_0 = \int I_t dt = \int I e^{\lambda t} dt = \frac{I}{\lambda} \quad (41)$$

برای محاسبه‌ی موجودی سرمایه‌ی سال پایه باید λ به دست آید. برای محاسبه‌ی λ معادله زیر تخمین زده می‌شود:

$$\ln I_t = \ln I + \lambda t \quad (42)$$

اینک با استفاده از تعریف K به صورت زیر و محاسبه‌ی موجودی سرمایه در سال پایه با رابطه‌ی (۵۴)، موجودی سرمایه برای سال‌های مختلف به دست می‌آید:

$$K_t = K_{t-1} + I_t - \delta K_t \rightarrow K_t = \frac{K_{t-1} + I_t}{1 + \delta} \quad (43)$$

در رابطه‌ی بالا δ نشانگر نرخ استهلاك سرمایه در صنعت بوده که برای صنایع کد دو رقمی به صورت جدول زیر است:

جدول ۲: نرخ استهلاك در صنایع مختلف

صنعت	نرخ استهلاك (%)
صنایع مواد غذایی و آشامیدنی	۲/۳
صنایع نساجی، پوشاک و چرم	۴/۷
صنایع چوب و محصولات چوبی	۷/۹
صنایع کاغذ و انتشارات و چاپ	۸/۲
صنایع شیمیایی	۴/۵
صنایع دیگر محصولات کانی غیر فلزی	۴/۷
صنایع فلزات اساسی	۵/۶
صنایع محصولات و ماشین آلات فلزی فابریکی	۳/۹

منبع: جهانگرد (۱۳۸۳)

دیگر متغیرهای به کار رفته در این تحقیق عبارت است از:

- قیمت سرمایه: قیمت سرمایه برابر با حاصل ضرب موجودی سرمایه در مجموع نرخ بهره‌ی سپرده‌های بلندمدت و نرخ استهلاك مربوط به هر صنعت در نظر گرفته شده‌است.
- نیروی کار: نهاده‌ی نیروی کار برابر با تعداد شاغلین با مزد و حقوق در کارگاه‌های با بیش از ده نفر کارکن مشخص شده‌است.
- قیمت نیروی کار: قیمت نیروی کار از تقسیم پرداختی برای جبران خدمات شاغلان بر تعداد آنها به دست آمده‌است.

- الکتریسته: نهاده‌ی برق استفاده شده در این پژوهش مقدار برق مصرف شده در صنایع است.
- قیمت الکتریسته: به منظور به دست آوردن قیمت برق، ارزش برق خریداری شده از سوی هر صنعت به مقدار برق مصرفی به وسیله آن صنعت (به گیگا ژول) تقسیم شده است.
- نهاده‌ی انرژی: مقدار این نهاده برابر با مجموع مقادیر مصرف شده از حامل های انرژی شش گانه (بنزین، نفت سفید، گاز مایع، گاز طبیعی، گازوئیل و نفت کوره) به وسیله‌ی هر صنعت در نظر گرفته شده است.
- قیمت انرژی: به منظور به دست آوردن قیمت انرژی، ارزش مصرفی هر یک از حامل های انرژی در هر صنعت به مقدار مصرف شده از همان حامل تقسیم (به عنوان قیمت آن حامل)، و سپس متوسط وزنی از قیمت حامل های انرژی گرفته شده است. (وزن هر حامل برابر با مقدار مصرفی آن حامل از مجموع مقدار انرژی مصرف شده در نظر گرفته شده است).
- تولید: برابر با ارزش محصولات تولید شده در هر صنعت در نظر گرفته شده است.
- هزینه‌ی کل: در کوتاه مدت برابر با مجموع ارزش مصرف شده (قیمت ضرب در مقدار) سه نهاده‌ی نیروی کار، الکتریسته و انرژی در نظر گرفته شده است، (چرا که در این پژوهش سرمایه عامل شبه ثابت^۱ می باشد) و در بلندمدت ارزش مصرفی سرمایه به مقدار هزینه در کوتاه مدت افزوده گردیده است.
- سهم هزینه‌ای نهاده‌ها: برابر با ارزش مصرف شده‌ی (حاصل ضرب قیمت در مقدار) هر نهاده تقسیم بر هزینه‌ی کل در نظر گرفته شده است.

۷- نتایج برآورد الگوی ترانسلوگ

برای برآورد معادلات به دست آمده جمله خطای u_{int} به تمامی افزوده می شود. پس از برآورد هم زمان سیستم معادلات بالا به روش رگرسیون های به ظاهر نامرتبط، می توان پارامترهای مربوط به معادله‌ی نیروی کار را نیز به دست آورد.

ابتدا برای انتخاب بین برآورد الگو به صورت داده های ترکیبی (pooling) و یا داده های تابلویی از آزمون نسبت درستمایی استفاده شد. فرض صفر این آزمون مبنی بر الگوی مقید بوده و فرض مقابل الگوی نامقید قرار دارد. نتیجه‌ی این آزمون در جدول ۳ آورده شده است:

۱- عاملی که در کوتاه مدت ثابت بوده؛ ولی، در بلندمدت متغیر در نظر گرفته می شود.

جدول ۳: آزمون نسبت درستنمایی

آماره‌ی آزمون نسبت درستنمایی (LR)	آماره‌ی کای دو با درجه‌ی آزادی ۲۱ ($\chi^2_{0.05}$)
۶۱	۱۱/۶

منبع: محاسبات پژوهش

با توجه به این که آماره‌ی آزمون LR از مقدار آماره‌ی کای دو بزرگ‌تر است، فرض صفر مبنی بر استفاده از داده‌های ترکیبی رد می‌شود. بنابراین، الگو باید با داده‌های تابلویی برآورد گردد. همان‌طور که پیش از این بیان شد، برآورد الگو با داده‌های تابلویی به دو صورت اثرات ثابت و اثرات تصادفی است که برای انتخاب بین این دو روش نیز از آزمون نسبت درستنمایی استفاده شد.

جدول ۴: آزمون نسبت درستنمایی

آماره‌ی آزمون نسبت درستنمایی (LR)	آماره‌ی کای دو با درجه‌ی آزادی ۲۱ ($\chi^2_{0.05}$)
۲۷۰	۱۱/۶

منبع: محاسبات پژوهش

همان‌طور که از جدول ۴ پیداست، فرض صفر مبنی بر استفاده از روش اثرات ثابت رد شده و باید الگو به روش اثرات تصادفی برآورد گردد.

جدول ۵ و ۶ نتایج حاصل از برآورد الگوی سیستم معادلات را به روش اثرات تصادفی نشان می‌دهد.

جدول ۵ ضرایب تعیین و آماره‌ی دورین-واتسون مربوط به معادلات را نشان می‌دهد. آماره‌ی دورین-واتسون تمامی معادلات نزدیک به ۲ بوده و نشان از نبود خودهمبستگی دارد.

جدول ۵: ضرایب تعیین و آماره‌ی دورین-واتسون

	R^2	Adj R^2	D-W
C	۰/۴۱	۰/۳۸	۲/۱۵
F	۰/۸۷	۰/۸۶	۲/۲۶
E	۰/۹۰	۰/۹۰	۲/۲۲
K*	۰/۹۷	۰/۹۷	۱/۹۵
K	۰/۹۷	۰/۹۷	۲/۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۶: پارامترهای برآورد شده الگو به روش اثرات تصادفی

پارامتر	ضریب	آماره t	احتمال	پارامتر	ضریب	آماره t	احتمال
α_0	-۰/۲۳	-۲/۵۱	۰/۰۰۵	β_{EF}	-۰/۰۷	-۱۱/۵۴	۰/۰۰۰۱
α_T	-۰/۴۸	-۸/۲۳	۰/۰۰۰۱	β_{EE}	۰/۱۳	۲۱/۷۴	۰/۰۰۰۱
α_Q	۲/۷۵	۸/۹۴	۰/۰۰۰۱	β_{FF}	۰/۱۳	۴۰/۱۶	۰/۰۰۰۱
α_{QT}	۰/۱۱	۸/۳۱	۰/۰۰۰۱	β_{OO}	-۰/۵۵	-۸/۱۳	۰/۰۰۰۱
α_K	۰/۷۱	۲۵/۸۴	۰/۰۰۰۱	β_{KK}	-۰/۱۹	-۳۲/۱۷	۰/۰۰۰۱
α_{KT}	۰/۰۰۵	۲/۷۵	۰/۰۰۶	β_{KQ}	-۰/۰۱	-۱/۸	۰/۰۷
α_F	۰/۴۴	۱۴/۰۸	۰/۰۰۰۱	β_{TT}	-۰/۰۱	-۳/۰۸	۰/۰۰۲
α_E	۰/۲۳	۷/۶۶	۰/۰۰۰۱	δ_{KK}	۱/۷۷	۴۵/۳۷	۰/۰۰۰۱
α_{ET}	-۰/۰۰۲	-۱/۴۸	۰/۱۴	C-ar(1)	۰/۶۷	۲۷/۶۶	۰/۰۰۰۱
α_{FT}	۰/۰۰۱	۰/۲۹	۰/۷۷	F-ar(1)	۰/۴۷	۱۸/۴۴	۰/۰۰۰۱
β_{OF}	-۰/۰۲	-۲/۸۳	۰/۰۰۵	E-ar(1)	۰/۴۷	۲۱/۸۹	۰/۰۰۰۱
β_{OE}	۰/۰۵	۸/۲۶	۰/۰۰۰۱	K*-ar(1)	۰/۶۴	۲۱/۶۷	۰/۰۰۰۱
β_{KE}	-۰/۰۳	-۷/۴۱	۰/۰۰۰۱	K-ar(1)	۰/۵۱	۲۴/۰۰	۰/۰۰۰۱
β_{KF}	۰/۰۰۲	۰/۲۸	۰/۷۸	λ	۰/۰۷	۷/۰۱	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته های پژوهش

جدول ۶ پارامترهای برآورد شده الگوی سیستم معادلات را به روش اثرات تصادفی نشان می دهد. با توجه به این جدول، به جز ۳ پارامتر، بقیه ضرایب در سیستم معادلات معنی دار است. ضرایب مربوط به لگاریتم قیمت نهاده های تولید مثبت و معنی دار بوده و بنابراین، با افزایش قیمت نهاده های تولیدی هزینه تولید افزایش می یابد. ضریب مربوط به تغییرات تکنولوژیکی (زمان) منفی و معنی دار است، به این معنی که در طول زمان و همراه با تغییرات تکنولوژیکی هزینه تولید کاهش می یابد. ضرایب مربوط به توان اول و دوم لگاریتم تولید به ترتیب برابر با ۲/۷ و -۰/۵۵ است، به این معنی که با افزایش تولید و گسترش فعالیت های تولید هزینه افزایش می یابد و این افزایش کاهنده است. ضرایب توان اول و دوم لگاریتم موجودی سرمایه به ترتیب برابر با ۰/۷ و -۰/۱۹ است، به این معنی که با افزایش موجودی سرمایه هزینه تولید افزایش می یابد و این افزایش کاهنده است. δ_{KK} ضریب متغیر سرمایه گذاری خالص در تابع هزینه تعدیل بوده و برابر با ۱/۷ به دست آمده است. این ضریب معنی دار بوده و نشان می دهد که با افزایش سرمایه گذاری به میزان یک واحد هزینه تعدیل به میزان بیش از یک واحد افزایش می یابد.

حال، می‌توان کشش‌های قیمتی خودی و متقاطع، کشش‌های تولیدی و پیشرفت فنی و همچنین، ضریب تعدیل را به دست آورد. بنابراین، در ادامه به طور مشروح به تحلیل تغییرات قیمت‌های عوامل تولید، تولید، تغییرات تکنولوژیکی و همچنین موجودی سرمایه می‌پردازیم.

جدول ۷ کشش‌های قیمتی خودی و متقاطع نهاده‌های تولید را در دوره‌های زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت نشان می‌دهد. کشش‌های قیمتی تغییرات تقاضای نهاده‌ها را در واکنش به تغییرات قیمت نهاده‌ها نشان می‌دهد. کشش‌های قیمتی خودی در هر سه دوره‌ی زمانی مطابق انتظار علامت منفی دارند. در کوتاه‌مدت نهاده نیروی کار دارای بیشترین کشش قیمتی ($-۰/۳۱$) است، یعنی در صورت افزایش قیمت نهاده‌های تولید به میزان یک واحد، در واکنش به افزایش قیمت خودشان، تقاضای نیروی کار بیش از تقاضای دو نهاده‌ی دیگر کاهش می‌یابد.

نشریه تحقیقات مدل سازی اقتصادی

جدول ۷: کشش های قیمتی خودی و متقاطع در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت

		F	E	L	K
کوتاه مدت	F	-۰/۲۵ (۰/۱۴)*	۰/۱۱ (۰/۰۶)	۰/۱۴ (۰/۱۳)	
	E	۰/۰۹ (۰/۰۹)	-۰/۲۵ (۰/۱۳)	۰/۱۶ (۰/۱۸)	
	L	۰/۱۶ (۰/۰۸)	۰/۱۴ (۰/۱۷)	-۰/۳۱ (۰/۰۲)	
	K				
میان مدت	F	-۰/۲۵ (۰/۱۴)	۰/۱۰ (۰/۰۴)	۰/۱۸ (۰/۱۳)	-۰/۰۲ (۰/۰۰۶)
	E	۰/۰۹ (۰/۰۹)	-۰/۲۵ (۰/۱۳)	۰/۱۶ (۰/۱۳)	-۰/۰۰۶ (۰/۰۰۶)
	L	۰/۱۵ (۰/۰۸)	۰/۱۴ (۰/۱۷)	-۰/۳۱ (۰/۰۲)	۰/۰۸ (۰/۰۲)
	K	-۰/۰۰۳ (۰/۰۰۲)	۰/۰۰۶ (۰/۰۰۲)	۰/۰۵ (۰/۰۱)	-۰/۰۵ (۰/۰۱)
بلند مدت	F	-۰/۲۵ (۰/۱۵)	۰/۰۸ (۰/۰۶)	۰/۴۲ (۰/۱۶)	-۰/۲۵ (۰/۰۷)
	E	۰/۰۹ (۰/۰۹)	-۰/۲۹ (۰/۱۳)	۰/۲۸ (۰/۲۱)	-۰/۰۸ (۰/۰۸)
	L	۰/۱۵ (۰/۰۷)	۰/۱۳ (۰/۱۷)	-۰/۳ (۰/۰۲)	۱/۰۷ (۰/۰۹)
	K	-۰/۰۰۴ (۰/۰۰۱)	-۰/۰۸ (۰/۰۲)	۰/۶۶ (۰/۱)	-۰/۷۳ (۰/۱۱)

*: اعداد داخل پرانتز انحراف معیار است. منبع: یافته های پژوهش

در میان مدت که پس از یک دوره ی تعدیل نهاده ی سرمایه صورت گرفته است، کشش های قیمتی خودی سه نهاده ی نیروی کار، الکتریسیته و دیگر حامل های انرژی چندان تفاوتی با کوتاه مدت ندارند چرا که ضریب تعدیل به دست آمده برای سرمایه بسیار کوچک و برابر با ۰/۰۷ است. پس از این که سرمایه تعدیل شد، نهاده ی سرمایه یک نهاده متغیر شده و مثل نهاده های دیگر می توان کشش قیمتی خودی و متقاطع

برای آن تعریف کرد. کشش قیمتی خودی سرمایه در میان‌مدت برابر با $0/05-$ است که نشان از حساسیت کم سرمایه نسبت به تغییر قیمت خودش دارد.

در بلندمدت، اندکی حساسیت موجودی سرمایه نسبت به تغییرات قیمت خودش افزایش یافته است. در بین نهاده‌ها، موجودی سرمایه بیشترین حساسیت را نسبت به قیمت خودش دارد ($0/07-$). افزایش در حساسیت تقاضای سرمایه نسبت به تغییر قیمت خودش در بلندمدت به این دلیل است که در این دوره زمانی تعدیل موجودی سرمایه کامل می‌شود.

کشش‌های قیمتی متقاطع حساسیت تقاضای یک نهاده نسبت به تغییرات قیمت نهاده‌ی دیگر را نشان می‌دهند. اگر علامت این کشش مثبت باشد، نشانگر جانشین بودن آن دو نهاده با یکدیگر است و اگر منفی باشد، نشانگر مکمل بودن آن دو نهاده است. در کوتاه‌مدت سه نهاده‌ی نیروی کار، الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی با یکدیگر جانشین بوده و مقدار کشش قیمتی نشان‌دهنده‌ی حساسیت کم تقاضای این سه نهاده نسبت به تغییرات قیمت نهاده‌ی دیگر دارد.

کشش‌های قیمتی متقاطع در میان‌مدت که پس از تعدیل سرمایه به دست آمده‌است، تفاوت چندانی با کشش‌های قیمتی متقاطع در کوتاه‌مدت ندارد. همان‌طور که بیان شد دلیل این امر پایین بودن ضریب تعدیل موجودی سرمایه است. کشش قیمتی متقاطع نهاده‌ی سرمایه با دو نهاده‌ی الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی نشان از مکمل بودن این نهاده‌ها دارد. حساسیت تقاضای سرمایه نسبت به تغییر قیمت الکتریسیته ($0/06-$) کم‌تر از حساسیت تقاضای سرمایه نسبت به تغییر قیمت دیگر حامل‌های انرژی ($0/02-$) است. کشش قیمتی متقاطع سرمایه با نیروی کار نشان از جانشین بودن این دو نهاده دارد.

در بلندمدت، کشش‌های قیمتی متقاطع تفاوت محسوسی با کشش‌های میان‌مدت و کوتاه‌مدت دارند. حساسیت تقاضای نهاده‌ها نسبت به تغییر قیمت یکدیگر افزایش یافته است. در بلندمدت موجودی سرمایه به طور کامل تعدیل شده و سرمایه جدید در فرایند تولید قرار می‌گیرد. بنابراین، حساسیت تقاضای نهاده‌ها نسبت به تغییرات قیمت بر یکدیگر تأثیر می‌گذارد.

جدول ۸ کشش‌های قیمتی خودی و متقاطع آن را در سه دوره‌ی زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت نشان می‌دهد. ارزیابی کشش‌های جانشینی آن از مکمل یا جانشین بوده نهاده‌ها به‌طور کامل منطبق بر معیار کشش قیمتی متقاطع بوده و بنابراین، هیچ مطلب جدیدی را در این زمینه بیان نمی‌کند. تنها تفاوت بین این دو معیار در مقادیر عددی کشش‌ها است.

جدول ۸: کشش های جانشینی آلن در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت

		F	E	L	K
کوتاه مدت	F	-۰/۶۱ (۲/۲۹) ^۰	۰/۲۸ (۰/۲۴)	۰/۳۲ (۲/۱۲)	
	E	۰/۲۷ (۰/۲۴)	-۰/۷۲ (۰/۳۹)	۰/۴۳ (۰/۴۹)	
	L	۰/۴۶ (۰/۱۸)	۰/۴۰ (۰/۴۷)	-۰/۹۴ (۰/۱۵)	
میان مدت	F	-۰/۶۱ (۲/۲۹)	۰/۲۸ (۰/۲۴)	۰/۴۵ (۲/۰۸)	-۰/۰۵ (۰/۰۱)
	E	۰/۲۹ (۰/۲۴)	-۰/۷۳ (۰/۳۸)	۰/۴۶ (۰/۴۹)	-۰/۰۲ (۰/۰۲)
	L	۰/۴۶ (۰/۱۸)	۰/۴۳ (۰/۴۷)	-۰/۹۴ (۰/۱۵)	۰/۲۵ (۰/۰۸)
	K	-۰/۰۰۱ (۰/۰۰۱)	۰/۰۳ (۰/۰۲)	۰/۲۵ (۰/۱۸)	-۰/۲۷ (۰/۲۱)
بلند مدت	F	-۰/۶ (۲/۲۵)	۰/۲۱ (۰/۲۴)	۱/۱۵ (۲/۱۲)	-۰/۷۶ (۰/۱۲)
	E	۰/۲۹ (۰/۲۳)	-۰/۸۶ (۰/۳۵)	۰/۳۹ (۰/۵۶)	-۰/۲۳ (۰/۲۶)
	L	۰/۴۶ (۰/۱۸)	۰/۳۸ (۰/۴۸)	-۰/۹۱ (۰/۱۵)	۳/۳۱ (۰/۸۹)
	K	-۰/۰۲ (۰/۰۱)	-۰/۴ (۰/۳۲)	۳/۲۲ (۲/۳۶)	-۳/۵۹ (۲/۶۶)

* : اعداد داخل پرانتز انحراف معیار می باشند. منبع: یافته های پژوهش

به طور معمول کشش جانشینی آلن متقارن است، یعنی کشش قیمتی تقاضای نهاده ی اول نسبت به تغییر قیمت نهاده ی دوم برابر است با کشش قیمتی نهاده ی دوم نسبت به تغییر قیمت نهاده ی اول. اندک تفاوتی که در جدول ۴-۱۹ مربوط به کشش های آلن دیده می شود، به این دلیل است که در محاسبه ی این کشش ها از متوسط سهم های هزینه ی نهاده ها استفاده نشده است. این کشش ها ابتدا برای تمامی صنایع در سال های مختلف محاسبه شده و سپس، متوسط کشش های به دست آمده در این جدول ثبت شده اند.

آنچه از این جدول پیداست، جانشین بودن نهاده‌های نیروی کار، الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی با یکدیگر در دوره‌های زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت است. نهاده‌ی سرمایه با دو نهاده‌ی الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی مکمل بوده و با نیروی کار جانشین است.

جدول ۹ کشش‌های تولیدی نهاده‌ها در سه دوره‌ی زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت را نشان می‌دهد. کشش تولیدی بیانگر این است که تقاضای نهاده‌ها نسبت به تغییرات تولید چه واکنشی دارند. با توجه به جدول ۹ کشش‌های تولیدی الکتریسیته، دیگر حامل‌های انرژی و سرمایه در هر سه دوره‌ی زمانی مثبت است، به این معنی که با گسترش فعالیت‌های تولیدی تقاضای این نهاده‌ها افزایش می‌یابد. کشش تولیدی نیروی کار منفی است. با حرکت از دوره‌ی کوتاه‌مدت به سمت بلندمدت کشش تولیدی نهاده‌های الکتریسیته، دیگر حامل‌های انرژی و سرمایه و نیروی کار اندکی حساس‌تر شده‌اند.

جدول ۹: کشش‌های تولیدی نهاده‌ها در کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت

	F	E	L	K
کوتاه‌مدت	۰/۰۶۵ (۰/۰۳) ^۰	۰/۱۶۳ (۰/۰۳)	-۰/۲۲۸ (۰/۰۵)	
میان‌مدت	۰/۰۶۶ (۰/۰۳)	۰/۱۶۴ (۰/۰۳)	-۰/۲۳ (۰/۰۵)	۰/۰۰۴ (۰/۰۰۲)
بلندمدت	۰/۰۶۸ (۰/۰۳)	۰/۱۶۸ (۰/۰۳)	-۰/۲۳۶ (۰/۰۶)	۰/۰۴۸ (۰/۰۳)

*: اعداد داخل پرانتز انحراف استاندارد است.

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۱۰ کشش‌های پیشرفت فنی نهاده‌ها را در دوره‌های زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت نشان می‌دهد. کشش پیشرفت فنی بیانگر این است که تقاضای نهاده‌ها چه واکنشی نسبت به تغییرات تکنولوژیکی دارد. کشش‌های پیشرفت فنی نهاده‌های الکتریسیته، دیگر حامل‌های انرژی و سرمایه در هر سه دوره‌ی زمانی مثبت است، به این معنی که با تغییرات تکنولوژیکی تقاضای این سه نهاده افزایش می‌یابد. کشش پیشرفت فنی الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی در حرکت از کوتاه‌مدت به سمت بلندمدت کمابیش ثابت باقی مانده است. در حالی که کشش پیشرفت فنی سرمایه حساس‌تر شده است (از ۰/۰۰۲ در میان‌مدت به ۰/۰۲ در بلندمدت رسیده است). کشش پیشرفت فنی نیروی کار منفی بوده و در بلندمدت حساس‌تر از کوتاه‌مدت و میان‌مدت است. با تغییرات تکنولوژیکی تقاضای نیروی کار کاهش یافته است.

جدول ۱۰: کشش های پیشرفت فنی نهاده ها در کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت

	F	E	L	K
کوتاه مدت	۰/۰۰۵ (۰/۰۰۲)	۰/۰۰۵ (۰/۰۰۱)	-۰/۰۱ (۰/۰۰۲)	
میان مدت	۰/۰۰۵ (۰/۰۰۲)	۰/۰۰۵ (۰/۰۰۱)	-۰/۰۱۲ (۰/۰۰۲)	۰/۰۰۲ (۰/۰۰۱)
بلند مدت	۰/۰۰۶ (۰/۰۰۳)	۰/۰۰۳ (۰/۰۰۱)	-۰/۰۳ (۰/۰۱)	۰/۰۲ (۰/۰۱)

* : اعداد داخل پرانتز انحراف استاندارد می باشند.

منبع: یافته های پژوهش

برای بررسی تأثیر مقیاس رشته ی فعالیت ها در ترکیب بهینه ی عوامل تولید، از آزمون هموتیک بودن تابع هزینه استفاده شده است. اگر تابع هزینه دارای ساختار هموتیک باشد، به این معنی است که ترکیب بهینه ی عوامل تولید از مقیاس رشته ی فعالیت ها تأثیر نمی پذیرد. هر تابعی که بتواند تابعی صعودی و یکنواخت از یک تابع همگن باشد، تابع هموتیک گفته می شود. بنابراین، همگنی حالت خاصی از هموتیک بودن است. در تابع ترانسلوگ صفر بودن هم زمان ضرایب جملات تأثیرات متقابل تولید و قیمت نهاده ها نشان دهنده ی هموتیک بودن تابع هزینه است. با توجه به آماره ی آزمون نسبت راستنمایی، فرض هموتیک بودن تابع هزینه رد می شود. بنابراین، می توان نتیجه گرفت که ترکیب بهینه ی عوامل تولید از مقیاس رشته ی فعالیت ها متأثر است. بازدهی ثابت نسبت به مقیاس نشان دهنده ی این است که افزایش تولید باید به افزایش هزینه به همان میزان منجر شود، یعنی کشش بلندمدت هزینه نسبت به تولید برابر یک باشد. آماره ی آزمون کای مربع مربوط به آزمون بازدهی ثابت نسبت به مقیاس بیانگر رد شدن این فرض است.

جدول ۱۱ نتایج آزمون هموتیک بودن و بازدهی ثابت نسبت به مقیاس را نشان می دهد.

جدول ۱۱: آزمون محدودیت ها

نوع آزمون	مقدار آماره کای مربع χ^2	سطح احتمال
هموتیک بودن	۷۶.۷۵	۰.۰۰۰۱
بازدهی ثابت نسبت به مقیاس	۱۹۳.۰۷	۰.۰۰۰۱

منبع: یافته های پژوهش

کشش بلندمدت هزینه نسبت به تولید در جدول ۱۲ نشان داده شده است. کشش هزینه نسبت به تولید یک اندازه‌گیری برای صرفه‌های ناشی از مقیاس است. هرگاه، کشش بلندمدت هزینه نسبت به تولید بزرگ‌تر از واحد باشد، شواهدی از عدم صرفه‌های اقتصاد بوده و اگر این کشش کوچک‌تر از واحد باشد، صرفه‌های ناشی از مقیاس وجود خواهد داشت. با توجه به جدول، کشش هزینه نسبت به تولید برابر با $1/13$ بوده و معنی‌دار است. این کشش بزرگ‌تر از واحد بوده و بیانگر نبود صرفه‌های ناشی از مقیاس در صنایع کارخانه‌ای ایران است.

جدول ۱۲: کشش هزینه نسبت به تولید در بلندمدت

کشش هزینه نسبت به تولید	$1/135$ $(0/07)^*$
-------------------------	-----------------------

*: عدد داخل پرانتز انحراف استاندارد می‌باشد.

منبع: یافته‌های پژوهش

۸- نتیجه‌گیری

- ۱- ضریب تعدیل موجودی سرمایه در صنایع کارخانه‌ای ایران بسیار اندک و برابر با $0/09$ است، که نشان از پایین بودن سرعت تعدیل موجودی سرمایه در جهت تعادل بلندمدت دارد. یعنی، در هر دوره تنها ۹٪ از موجودی سرمایه‌ی دوره‌ی قبل برای دوره‌ی بعد تعدیل و استفاده می‌شود.
- ۲- کشش جانشینی آلن نشان دهنده‌ی جانشین بودن نهاده‌های نیروی کار، الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی با یکدیگر در دوره‌های زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت است. نهاده‌ی سرمایه با دو نهاده‌ی الکتریسیته و دیگر حامل‌های انرژی مکمل بوده و با نیروی کار جانشین است. با حرکت از کوتاه‌مدت به سمت بلندمدت کشش‌های جانشینی آلن حساس‌تر شده که به معنی افزایش جانشینی و مکملی نهاده‌هاست.
- ۳- کشش‌های تولیدی الکتریسیته، دیگر حامل‌های انرژی و سرمایه در هر سه دوره‌ی زمانی مثبت است، به این معنی که با گسترش فعالیت‌های تولیدی تقاضای این نهاده‌ها افزایش می‌یابد. کشش تولیدی نیروی کار منفی است. یعنی، صنایع به سمت تکنولوژی‌های سرمایه‌بر حرکت کرده‌است.
- ۴- کشش‌های پیشرفت فنی نهاده‌های الکتریسیته، دیگر حامل‌های انرژی و سرمایه در هر سه دوره‌ی زمانی مثبت است، به این معنی که با تغییرات تکنولوژیکی تقاضای این سه نهاده افزایش می‌یابد. کشش پیشرفت فنی نیروی کار منفی بوده و در بلندمدت حساس‌تر از کوتاه‌مدت و میان‌مدت است. با تغییرات تکنولوژیکی تقاضای نیروی کار کاهش یافته است.

۵- آزمون نسبت راستنمایی نشان داد که تابع هزینه هموتیک نیست. بنابراین، می توان نتیجه گرفت که ترکیب بهینه ی عوامل تولید از مقیاس رشته فعالیت ها متأثر است. همچنین، این آزمون نشان داد که در صنایع کارخانه ای ایران بازدهی ثابت نسبت به مقیاس وجود ندارد. این امر در بررسی کشش بلندمدت هزینه نسبت به تولید نیز قابل مشاهده بود. این کشش نشان داد که با افزایش یک واحد تولید، هزینه به میزان بیش از یک واحد افزایش می یابد. بنابراین، در صنایع کارخانه ای ایران بازدهی کاهنده نسبت به مقیاس وجود دارد.

منابع

- جهانگرد، اسفندیار (۱۳۸۳)، اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر رشد اقتصادی و بهره وری صنایع کارخانه ای ایران، رساله ی دکتری دانشکده ی اقتصاد دانشگاه علامه ی طباطبائی.
- حیدری، ابراهیم (۱۳۸۵)، تخمین توابع تقاضای کوتاه مدت و بلندمدت عوامل تولید در بخش صنعت ایران، مجله ی تحقیقات اقتصادی، شماره ی ۷۶، آذر و دی، ۱۵۶-۱۴۳.
- رنجبر فلاح، محمدرضا (۱۳۷۹)، الگوی جامع تقاضای انرژی در ایران، پایان نامه ی دکترای علوم اقتصادی، دانشگاه تربیت مدرس.
- زراءنژاد، منصور انصاری، الهه (۱۳۸۶)، اندازه گیری بهره وری سرمایه در صنایع بزرگ استان خوزستان، فصلنامه ی بررسی های اقتصادی. شماره ی ۴، ص ۲۶-۱.
- مرکز آمار ایران (نشریات)، نتایج آمارگیری از کارگاه های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر سال های ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۶.

- Arnberg, S. and T.B. Burner (2007), Substitution between energy, capital and labor within industrial companies; A micro panel data analysis, Resource and energy economics, Volume 29, Issue 2, May (2007), pages 122-136.
- Balestra, P., and M. Nerlove, (1966), Pooling Cross Section and Time Series Data in the Estimation of a Dynamic Model: The Demand for Natural Gas, Econometrica, 3, 585-612.
- Berndt, E.R., M.A. Fuss and L. Waverman, (1977), Dynamic models of the industrial demand for energy Research report EA-580, Electric Power Research Institute, Palo Alto CA.
- Berndt, E.R., M.A. Fuss and L. Waverman, (1980), Dynamic Adjustment models of industrial energy demand: empirical analysis for US manufacturing, (1947-1974) Research report EA-1613, Electric Power Research Institute, Palo Alto CA.
- Berndt E.R., and B.C., Field, (1981) Modeling and Measuring Natural Resource Substitution MIT Press.

- Berndt, E.R., and D.M. Hesse, (1986), Measuring and Assessing Capacity Utilization in the Manufacturing Sector of Nine OECD Countries, *European Economic Review*, 30, 961-989.
- Berndt, E.R., C.J. Morrison and G.C. Watkins, (1981), Dynamic Models of energy demand: An Assessment and Comparison, in: E.R. Berndt and B.C. Fields, eds., *Modelling and Measuring Natural Resource Substitution*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Berndt, E.R., and D.O. Wood, (1975), Technology, prices and the derived demand for energy, *Review of Economics and Statistics*, 57 (3), 259-268.
- Binswanger, H., (1974), A Cost Function Approach to the Measurement of Elasticities of Factor Demand and Elasticities of Substitutions, *American Journal of Agricultural Economics*, 56, 377-386.
- Blackorby, C., and E.R. Russell, The Morishima Elasticity of Substitution: Symmetry, Constancy, and the Relationship to the Hicks and Allen Elasticities, *Review Economic Study*, in Press.
- Dargay, J., (1983), The Demand for energy in Swedish manufacturing, in: B.C. Ysander, ed., *Energy in Swedish manufacturing The industrial institute for economic and social research*, Stockholm.
- Denny, M., M.A. Fuss and L. Waverman, (1981), Substitution Possibilities for Energy; Evidence from US and Canadian Manufacturing Industry, in: E.R. Berndt and B.C. Fields, eds., *Modeling and Measuring Natural Resource Substitution* MIT Press, Cambridge, MA.
- Eisner, R., R.H. Stortz, (1963), Determinants of Business Investment, in: D.B. Suites et al., eds., *Impacts of Monetary Policy*, Englewood Cliffs, N. J.
- Lee, Y.J., Nah, H.S., and Lee, D.S., (1994), A Study on Production Structure for the Japanese, Korean, and Taiwanese Manufacturing Industries: An Interrelated Factor Demand Model Approach, *Journal of Economic Development*, 19, no.1.
- Lucas, R.E. Jr., (1967), Optimal Investment Theory and the Flexible Accelerator *International Economic Review*, 8, no. 1, 78-85.
- Morana, C., (2007), Factor Demand Modelling: the Theory and the Practice, *Applied Mathematical Sciences*, 1, no. 31, 1519-1549.
- Nadiri, M.I., and I. Purcha, (1999), Dynamic Factor Demand Models and Productivity Analysis, *Economic Research Reports*, C.V. Starr Center for Applied Economics.
- Pindyck, R.S., (1979), Interfuel Substitution and the Industrial Demand for energy: An International Comparison *Review of Economics and Statistics*, LXI, no. 2, 169-179.
- Treadway, A.B., (1969), On Rational Entrepreneurial Behavior and the Demand for Investment, *Review of Economic Studies*, 36, 227-239.
- Treadway, A.B., (1971), On the Multivariate Flexible Accelerator, *Econometrica*, 39, no.5.
- Treadway, A.B., (1974), The Globally Optimal Flexible Accelerator, *Journal of Econometric Theory*, 7, 17-39.

Walfridson, B. (1987) A Dynamic models of factor demand: An Application to Swedish industry PHD Thesis, Goteborg University, Sweden.

Watkins, G.C., (1991), Short- and long-run equilibria: Relationship Between First and Third Generation Dynamic Factor Demand Models, Energy economics, 13, 2-9.

فصل نامه تحقیقات مدل سازی اقتصادی